

3. Enflasyon Gelişmeleri

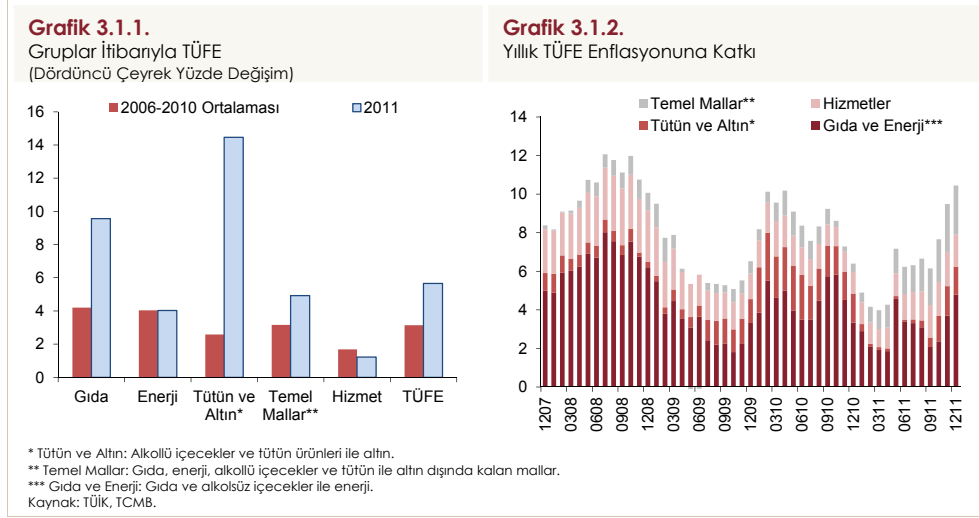
3.1. Enflasyon

2011 yılında tüketici enflasyonu önceki yıla kıyasla 4 puan yükselerek yüzde 10,45 oranında gerçekleşmiştir. Yıl içinde Türk lirasında gözlenen belirgin değer kaybı, özellikle temel mal fiyatlarına yansyarak, tüketici enflasyonundaki yükselişin ana belirleyicisi olmuştur. Toplam talep koşullarının enflasyona düşüş yönünde verdiği katkının azalması ve yıllık gıda enflasyonunun son yıllara kıyasla daha yüksek bir seviyede gerçekleşmesi enflasyondaki artışta belirleyici olmuştur. Bu dönemde hizmet fiyatları, son iki yıla kıyasla daha yüksek bir oranda artsa da yıl genelinde orta vadeli hedeflerle uyumlu bir seyir izlemiştir. Buna ek olarak, yılın son çeyreğinde enerji fiyat ayarlamaları ile bazı ürünlerdeki ÖTV oranlarının yükseltilmesi neticesinde yönetilen/yönlendirilen fiyatlarda gözlenen artışlar da enflasyona olumsuz katkı yapmıştır. Bu çerçevede 2011 yılında tüketici enflasyonu yüzde 5,5 olan enflasyon hedefinin belirgin olarak üzerinde gerçekleşmiştir.

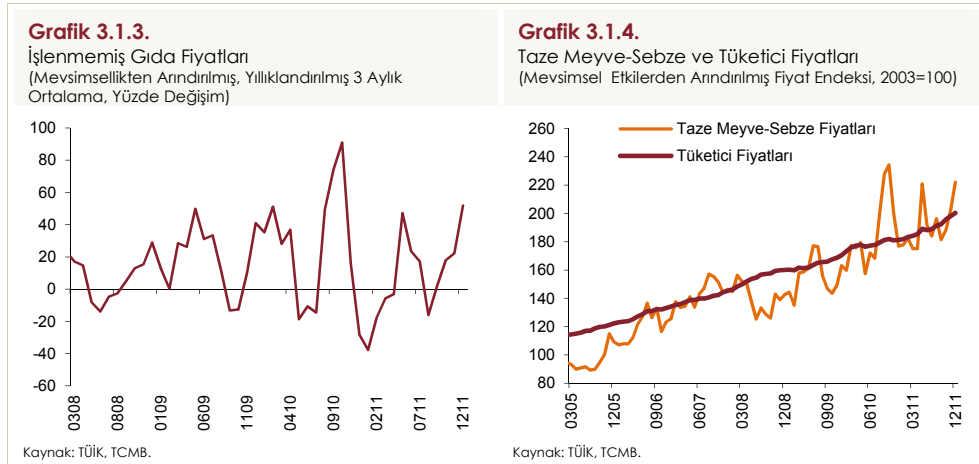
Yılın son çeyreğinde enflasyon Ekim Enflasyon Raporu tahminlerinin belirgin olarak üzerinde gerçekleşmiştir. Bu gelişmede işlenmemiş gıda fiyatlarındaki artışlar belirleyici olmuştur. Risk iştahının bozulmaya devam etmesi sonucu Türk lirasında gözlenen değer kaybının sürmesi de enflasyonun beklenenden daha hızlı yükselmesine neden olan bir diğer unsur olmuştur. Diğer taraftan, hizmet fiyatları ılımlı seyrini koruyarak temel enflasyon göstergelerindeki yükselişi sınırlamıştır.

Alt gruplar detayında bakıldığında, yılın son çeyreğinde çeyreklik fiyat değişim oranlarının gıda, alkol-tütün ve altın ile temel mallar gruplarında geçmiş yıllar ortalamasının oldukça üzerinde gerçekleştiği görülmektedir (Grafik 3.1.1). Bu dönemde yıllık enflasyondaki yükselişe en büyük katkı gıda grubundan gelmiştir. Düşük baz ve yüksek fiyat artışlarının etkisiyle yıllık enflasyonu yaklaşık 20 puan yükselen işlenmemiş gıda grubu bu gelişmede belirleyici olmuş; gıda grubunun yıllık enflasyona yaptığı katkı bir önceki çeyreğe kıyasla 2,68 puan yükselmiştir (Grafik 3.1.2). Alkollü içecekler ve tütün grubu fiyatları, Ekim ayında Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) oranlarında yapılan düzenleme ile belirgin oranda artmış; bu grubun enflasyona yaptığı katkı da aynı dönemde 1,11 puan yükselmiştir. Bu gelişmelere ek olarak, Türk lirasındaki değer kaybının gecikmeli yansımaları başta dayanıklı mallar olmak üzere temel mal fiyatları üzerinde etkili olmayı sürdürmüştü ve bu grubun yıllık enflasyona yaptığı katkı ise bu dönemde

0,64 puan yükselmiştir. Diğer taraftan, hizmet fiyatları yılın son çeyreğinde geçmiş yıllar ortalamasının altında bir oranda artış göstererek ılımlı seyrini sürdürmüştür.

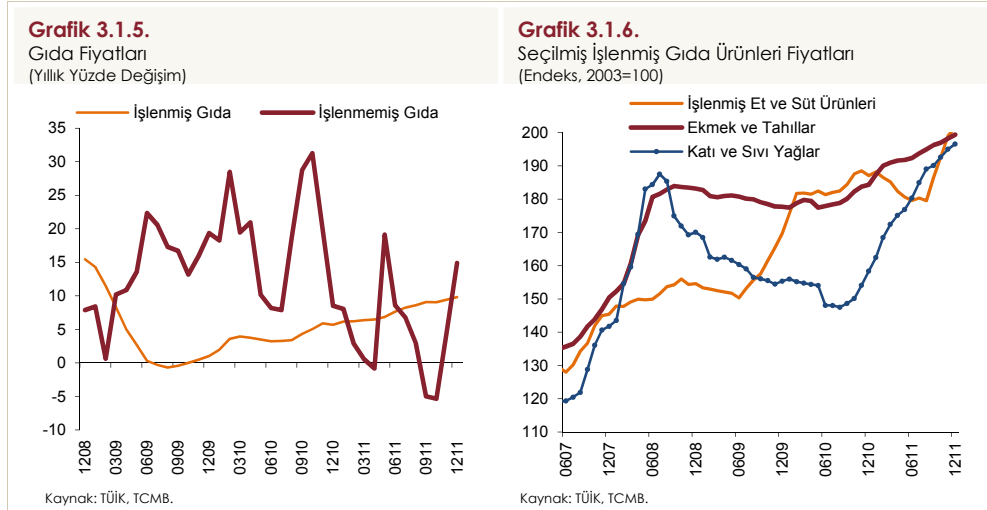

Ekim Enflasyon Raporu'nda gıda enflasyonunun baz etkisi kaynaklı olarak yılın son çeyreğinde belirgin bir artış kaydedeceği belirtilmişti. Ancak, bu dönemde işlenmemiş gıda fiyatlarının yüzde 17,23 oranında artış kaydetmesi ile gıda enflasyonundaki yükseliş öngörülenin de üzerinde gerçekleşmiştir (Grafik 3.1.3). Bu gelişmede yılın son çeyreği itibarıyla endeks tarihindeki en yüksek artışı sergileyen taze meyve-sebze fiyatları belirleyici olmuştur (Grafik 3.1.4). Böylelikle, işlenmemiş gıda enflasyonu yıl sonu itibarıyla yıllık TÜFE artış oranının 1,94 puanını oluşturmuştur. Ölçümsel ve yapısal etmenler nedeniyle işlenmemiş gıda fiyatlarındaki aşırı oynaklığın varlığını sürdürmesi, grup fiyatlarının görünümüne dair önemli bir belirsizlik oluşturmaya devam etmektedir.¹

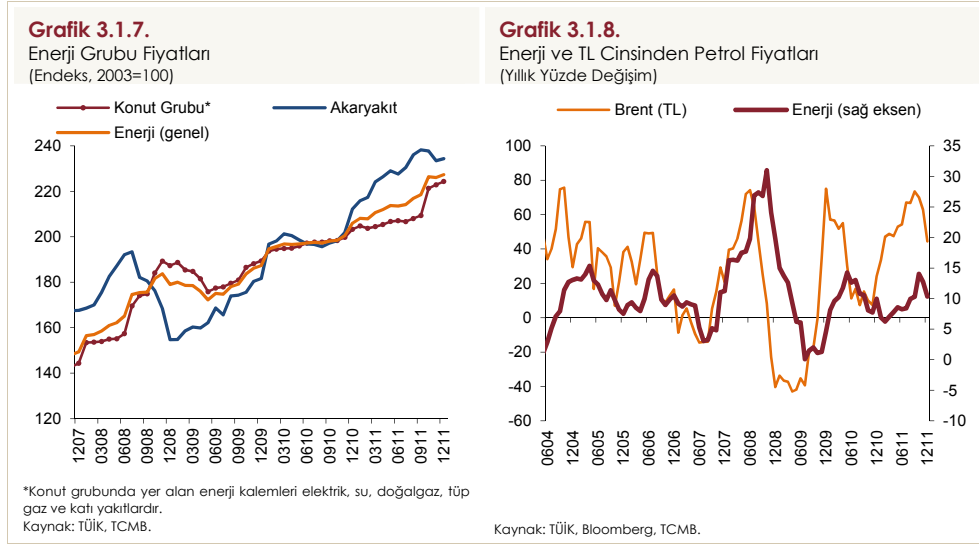

¹ İşlenmemiş gıda fiyatlarındaki oynaklığa ilişkin bilgi 2011 Ocak Enflasyon Raporu Kutu 3.1'de sunulmaktadır. Konuya ilgili detaylı analizler için bkz. TCMB Ekonomi Notları No. 10/15 ve No. 10/16.

İşlenmiş gıda grubunda enflasyon son çeyrekte 0,75 puan artarak yüzde 9,82'ye ulaşmıştır (Grafik 3.1.5). Bu yükselişte süt fiyatlarındaki artış paralelinde, fiyatları bu çeyrekte yüzde 9,60 oranında artan peynir ve diğer süt ürünleri belirleyici olmuştur. Gerek yurt içi gerekse uluslararası gelişmeler paralelinde 2010 Kasım ayından itibaren artış eğiliminde olan ve işlenmiş gıda fiyatlarının yıl içerisindeki yüksek seyrinde etkili olan katı ve sıvı yağlar grubu fiyatlarında ise artışlar yavaşlayarak da olsa sürmüştür (Grafik 3.1.6). Ayrıca, Türk lirası cinsinden ithalat fiyatlarındaki artışın olumsuz etkilerinin işlenmiş gıda grubu geneline yansımalarının devam etmesi ile grup fiyatları yüzde 3,30 ile önceki çeyrekte olduğu gibi bu dönemde de geçmiş yıl ortalamalarının üzerinde artmıştır (Tablo 3.1.1). Sonuç olarak, gıda grubu yıllık enflasyonu 2011 yılında yüzde 12,21 oranı ile son sekiz yıldaki en yüksek yıl sonu seviyesine ulaşmıştır.

Enerji fiyatları yılın son çeyreğinde yüzde 4,03 oranında artmıştır (Tablo 3.1.1). Bu gelişmede elektrik tarifelerinde ve doğalgaz fiyatlarında yapılan artışlar belirleyici olmuştur. Söz konusu artışların yıllık tüketici enflasyonuna katkısı Ekim Enflasyon Raporu'nda belirtildiği üzere yaklaşık 0,5 puan olmuştur. Bu dönemde, katı yakıt fiyatlarındaki belirgin artışlar da enerji fiyatlarını yükseltmiştir. Ayrıca, bazı il belediyelerince tüketici fiyatlarına endekslenen su tarifelerinde de artış gözlenmiştir. Türk lirasındaki değer kaybına karşın, uluslararası petrol fiyatlarındaki gerilemenin etkisiyle yurt içi akaryakıt fiyatları yüzde 1,64 oranında azalmıştır. Böylelikle, dördüncü çeyrekte enerji enflasyonunu sınırlayan tek kalem akaryakıt grubu olmuştur (Grafik 3.1.7). Sonuç olarak, Türk lirası cinsinden petrol fiyatlarının 2011 yılında yaklaşık yüzde 44 oranında artması ile enerji grubu yıllık enflasyonu yüzde 10,36 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik 3.1.8).

Tablo 3.1.1.
Mal ve Hizmet Grubu Fiyatları
(3 Aylık ve Yıllık Yüzde Değişim)

	2010		2011			
	IV	Yıllık	I	II	III	IV
TÜFE	1,55	6,40	1,57	1,83	1,07	5,66
1. Mallar	1,64	7,18	1,53	2,05	0,73	7,29
Enerji	3,98	9,96	2,27	1,37	2,34	4,03
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	-0,18	7,02	3,77	-2,46	1,18	9,57
İşlenmemiş Gıda	-3,05	8,52	5,08	-5,79	-1,00	17,23
İşlenmiş Gıda	2,59	5,68	2,61	0,57	3,03	3,30
Enerji ve Gıda Dışı Mallar	2,21	6,09	-0,68	6,32	-0,36	6,93
Temel Mallar	2,59	1,70	-1,08	7,73	-1,55	4,92
Dayanıklı Mallar (Altın Hariç)	-1,06	0,26	4,26	1,85	3,69	1,90
Alkollü İçecek, Tütün ve Altın	0,93	24,61	0,81	1,05	4,38	14,46
2. Hizmetler	1,31	4,24	1,67	1,22	2,02	1,22
Kira	0,98	3,96	1,08	0,99	1,35	1,21
Lokanta ve Oteller	2,30	9,76	1,65	1,80	2,37	2,14
Ulaştırma	1,28	7,04	2,28	2,10	3,07	1,73
Haberleşme	2,23	-3,51	1,96	-1,71	0,35	0,47
Diğer Hizmetler*	0,30	3,57	1,61	2,14	2,56	0,65

* Kira, lokanta ve oteller, ulaştırma ile haberleşme hizmetleri dışında kalan hizmetler.
Kaynak: TÜİK, TCMB.

Temel mal grubu yıllık enflasyonundaki yükseliş eğilimi Türk lirasındaki değer kaybının gecikmeli etkileriyle bu dönemde de sürmüştür (Grafik 3.1.9). Temel mal grubu, tüketici alt kalemleri arasında döviz kuru geçişkenliğinin en yüksek olduğu harcama gruplarından. Nitekim, anılan etkilerle bu grupta 2011 yılı fiyat artışı yüzde 10,09 ile geçmiş yılların oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Bu grupta son çeyrekte fiyat artışlarının alt gruplar geneline yayıldığı gözlenmiştir (Grafik 3.1.10 ve Tablo 3.1.2). Özellikle mobilya, elektrikli ve elektriksiz ev aletleri gibi dayanıklı tüketim malları fiyatlarındaki belirgin artışlar dikkat çekmiştir. Bu gelişmelerde üretici fiyatlarındaki artışlar etkili olmuştur. Bunun yanında yıl genelinde finansman imkânlarındaki uygunluk da dayanıklı tüketim malı talebi kanalıyla fiyat artışlarını desteklemiştir. Tekstil ve hazır giyim ithalatında alınan koruma

önlemlerinin etkisiyle mevsimsel ortalamaların üzerinde seyreden giyim enflasyonu temel mal fiyatlarındaki artışın bir diğer kaynağını oluşturmuştur (Grafik 3.1.10). Ayrıca, giyim ve dayanıklı tüketim malları dışında kalan temel mal fiyatlarındaki artış oranlarının da bu çeyrekte hız kazandığı gözlenmiştir (Tablo 3.1.2).

Tablo 3.1.2.

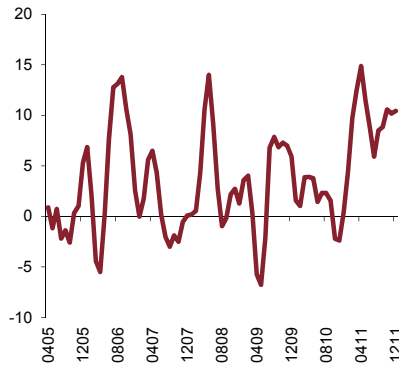
Temel Mal Fiyatları
(3 Aylık ve Yıllık Yüzde Değişim)

	2010		2011			
	IV	Yıllık	I	II	III	IV
Temel Mallar	2,59	1,70	-1,08	7,73	-1,55	4,92
Giyim ve Ayakkabı	9,94	4,72	-12,04	25,08	-12,13	11,72
Dayanıklı Mallar (Altın Hariç)	-1,06	0,26	4,26	1,85	3,69	1,90
Mobilya	-1,06	5,94	0,75	5,04	2,88	4,01
Elektrikli ve Elektriksiz Aletler	-0,23	-2,23	2,87	-1,26	0,34	3,29
Otomobil	-1,67	-0,26	6,31	2,29	5,68	0,52
Diğer Dayanıklı Mallar	0,90	1,79	2,15	2,71	1,85	3,00
Diğer	1,18	0,91	1,82	2,09	1,54	3,44

Kaynak: TÜİK, TCMB.

Grafik 3.1.9.

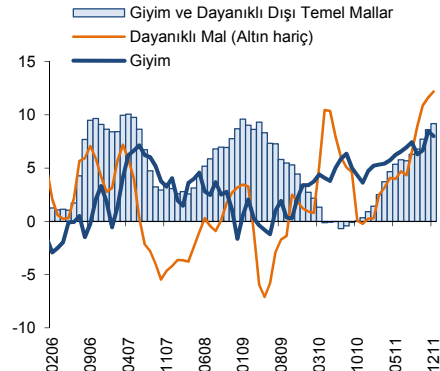
Temel Mal Fiyatları
(Mevsimsellikten Arındırılmış, Yıllıklandırılmış 3 Aylık Ortalama Yüzde Değişim)

Kaynak: TÜİK, TCMB.

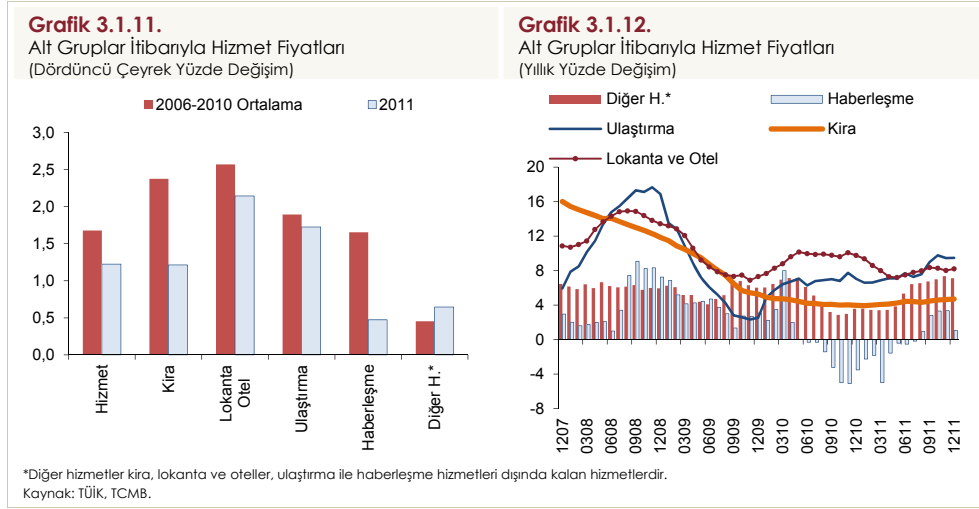
Grafik 3.1.10.

Temel Mal Fiyatları
(Yıllık Yüzde Değişim)

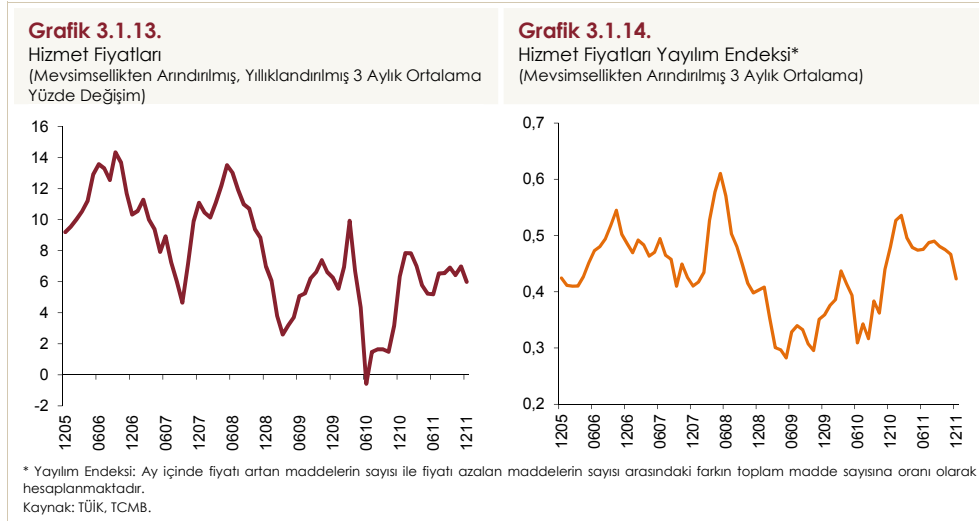

Kaynak: TÜİK, TCMB.

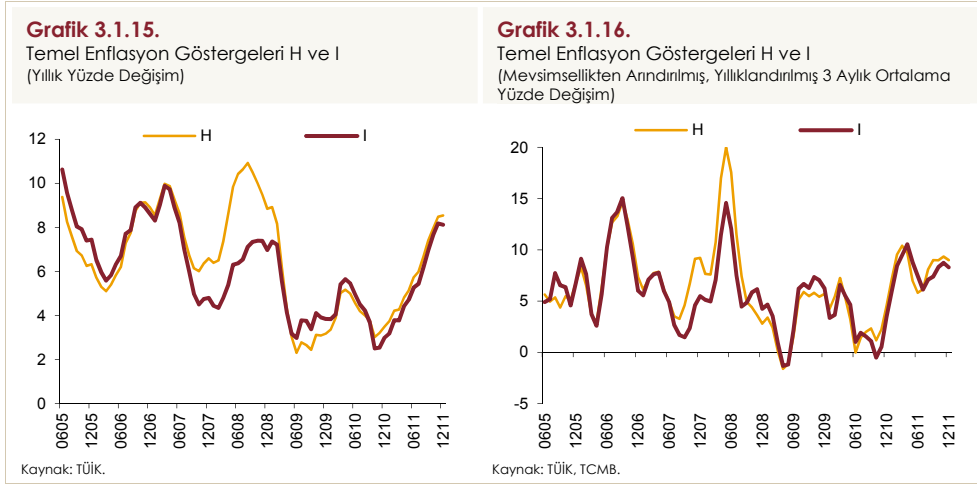
Hizmet fiyatları dördüncü çeyrekte yüzde 1,22 ile geçmiş yıllara kıyasla daha düşük bir oranda artmıştır (Grafik 3.1.11). Alt gruplar açısından bakıldığında bu dönemde kira, lokanta oteller, ulaştırma ve haberleşme hizmetlerinde çeyreklik fiyat artışlarının geçmiş dönemlerin altında gerçekleştiği görülmektedir. Hizmet fiyatlarının yıllık artış oranı ise üçüncü çeyrek sonuna kıyasla haberleşme hizmetlerindeki baz etkisi ile sınırlı bir oranda azalarak yüzde 6,27 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 3.1.12). Türk lirasındaki değer kaybının ulaştırma ve diğer hizmetler fiyatlarına yansımaları sürmüş olsa da, yılın son çeyreğinde hizmet fiyatları görece olarak olumlu bir görünüm sunmuştur.

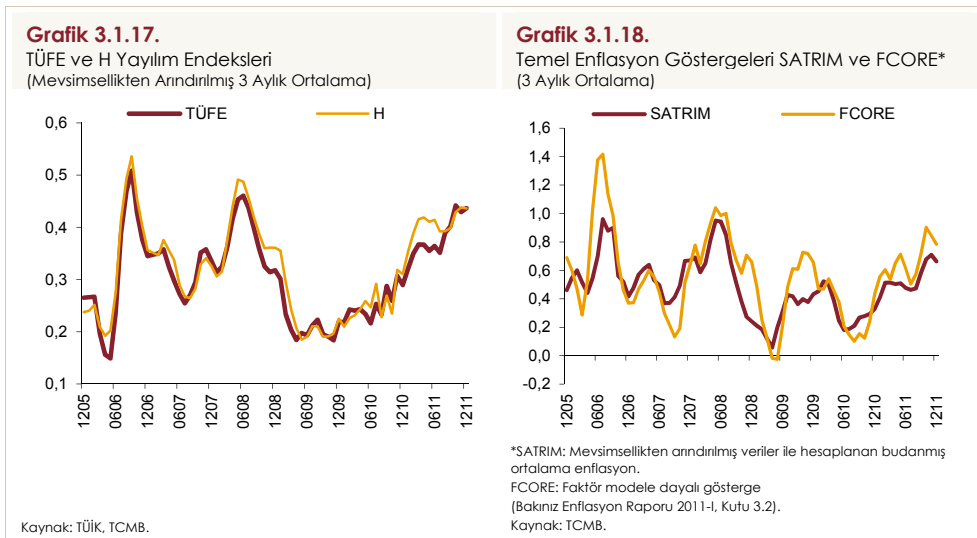
Mevsimsel etkilerden arındırılmış veriler, hizmet enflasyonunun ana eğiliminin dördüncü çeyrekte kısmen yavaşladığına işaret etmektedir (Grafik 3.1.13). Aynı zamanda fiyat artış eğiliminin ne ölçüde genele yayıldığına dair bilgi içeren yayılım endeksi de bu dönemde aşağı yönlü bir seyir izlemiştir (Grafik 3.1.14).

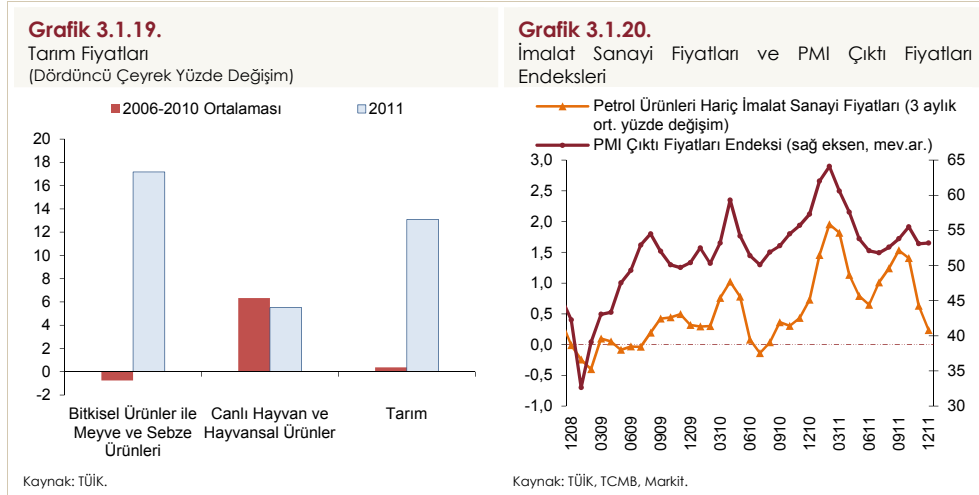
Temel enflasyon göstergelerinden H ve I'nın yıllık artış oranları, temel mal fiyatlarındaki görünümüne paralel olarak dördüncü çeyrekte de yükselmeye devam etmiştir (Grafik 3.1.15). Böylelikle, 2011 sonunda H ve I göstergelerinin yıllık enflasyon oranları 2010 sonuna kıyasla yaklaşık 5 puan yükselerek sırasıyla yüzde 8,54 ve 8,12 olmuştur. Mevsimsel etkilerden arındırılmış veriler dördüncü çeyreğin genelinde temel fiyat göstergeleri ana eğiliminin artışını sürdürdüğüne işaret ederken, Aralık ayı ile birlikte söz konusu eğilimde bir duraklama gözlenmiştir (Grafik 3.1.16).

TÜFE ve H göstergesine ilişkin yayılım endeksleri, üçüncü çeyrekte sergiledikleri yükselişin ardından bu dönemde yatay bir seyir izlemiştir (Grafik 3.1.17). TCMB bünyesinde takip edilen alternatif çekirdek enflasyon göstergelerinde de son dönemde devam eden artış eğilimi Aralık ayında duraklamıştır (Grafik 3.1.18). Ancak, söz konusu yayılım endeksleri ile çekirdek enflasyon göstergelerinin seviyeleri halen tarihsel ortalamaların üzerinde seyretmektedir. Diğer taraftan mevsimsellikten arındırılmış enflasyon ve yayılım serilerindeki ortak harekete bakıldığında, enflasyonist baskının çekirdek enflasyonu oluşturan ana gruplar arasında belirgin olarak farklılaştığı vurgulanmalıdır. Bu çerçevede, ana eğilimdeki görece yüksek seyir görece fiyat hareketlerinin etkisiyle hızla yükselen temel mal grubundan kaynaklanırken, hizmet grubunda geçmiş dönemlere kıyasla düşük seviyelerdedir (Kutu 3.1).

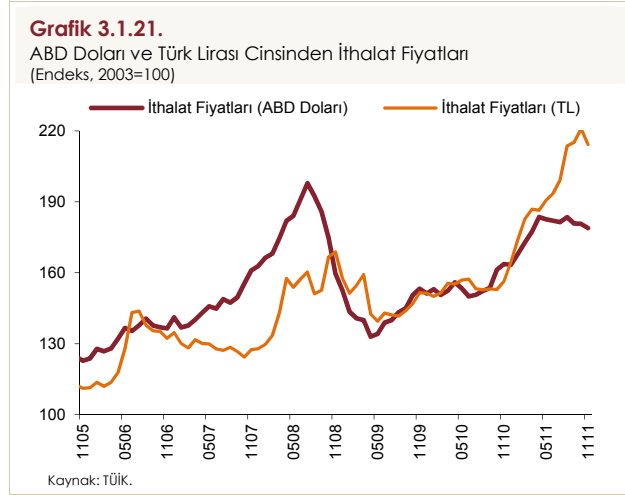

Üretici fiyatları 2011 yılının dördüncü çeyreğinde yüzde 3,28 oranında artarken, yıllık enflasyon yüzde 13,33'e yükselmiştir (Tablo 3.1.3). Tüketici fiyatlarına da eş zamanlı olarak yansıyan taze meyve ve sebze fiyatlarındaki hızlı yükseliş söz konusu artışta belirleyici olmuştur. Tarım fiyatları yüzde 13,09 oranında artmış, mevsimsellikten arındırıldığında ise en yüksek çeyreklik artış oranını kaydetmiştir (Grafik 3.1.19, Tablo 3.1.3). İmalat sanayi fiyatları ise üçüncü çeyrekteki yüksek artışın ardından bu çeyrekte emtia fiyatlarındaki gevşeme ile ılımlı bir oranda (yüzde 0,72) yükselmiştir (Grafik 3.1.20). Genel olarak bakıldığında 2011 yılı, üretici fiyatları üzerinde yoğun maliyet baskılarının egemen olduğu bir yıl olmuştur. Özellikle yüzde 13,42 ile endeks tarihindeki en yüksek yıl sonu enflasyonuna ulaşan petrol hariç imalat sanayi grubu kanalıyla söz konusu baskılar tüketici fiyatlarına da yansımıştır.

Son çeyrek imalat sanayi fiyat gelişmelerinde hammadde fiyatları birincil rol oynamıştır. 2011 yılının ilk üç çeyreğinde yüzde 31,42 oranında artmış olan ana metal fiyatları son çeyrekte uluslararası fiyatlar paralelinde azalmış ve grup yıllık enflasyonu yüzde 24,30'a gerilemiştir. Pamuk fiyatlarındaki keskin düşüş son çeyrekte hızlanmış, buna bağlı olarak tekstil ürünleri imalatında fiyatların gerilediği gözlenmiştir. Böylelikle, ara malı imalatı fiyatları yüzde 0,74 oranında gerilemiştir. İmalat sanayine girdi teşkil eden ürünlerden buğday ile yılın ilk yarısında sıvı yağ fiyatlarının önemli ölçüde yükselmesine yol açan ayçiçeği fiyatları bu dönemde yatay seyretmiştir. Ancak süt fiyatlarında son çeyrekte gözlenen belirgin artışların gıda imalatı fiyatlarını etkilediği gibi süt ve peynir ile katı yağ fiyatları kanalıyla tüketici fiyatlarına da yansıdığı gözlenmiştir. Öte yandan, canlı hayvan fiyatlarındaki ılımlı seyir et ürünleri imalatı fiyatlarındaki gerilemeyi desteklemiştir. Döviz kuru gelişmelerinin birikimli etkisi en net şekilde sermaye mallarının büro aletleri ve bilgisayar imalatı fiyatları üzerinde

gözlenirken, dayanıklı tüketim malı imalat fiyatlarındaki artışa en önemli katkıyı mobilya imalatı grubu sunmuştur.

İmalat fiyatları çeyreklik artış oranının dördüncü çeyrek itibarıyla azaldığı gözlenirken, en belirgin yavaşlama uluslararası gelişmelere duyarlılığına paralel olarak ara malları fiyatlarında gerçekleşmiştir. Buna karşın, özellikle tarım fiyatlarından kaynaklanan yurt içi gelişmeler, imalat sanayi enflasyonundaki yavaşlamayı sınırlamıştır. Sonuç olarak 2011 yılının son çeyreği, uluslararası fiyat gelişmelerine bağlı olarak maliyet baskılarının azaldığı bir dönem olmuştur (Grafik 3.1.21).

Tablo 3.1.3.
ÜFE ve Alt Kalemler
(Üç Aylık ve Yıllık Yüzde Değişim)

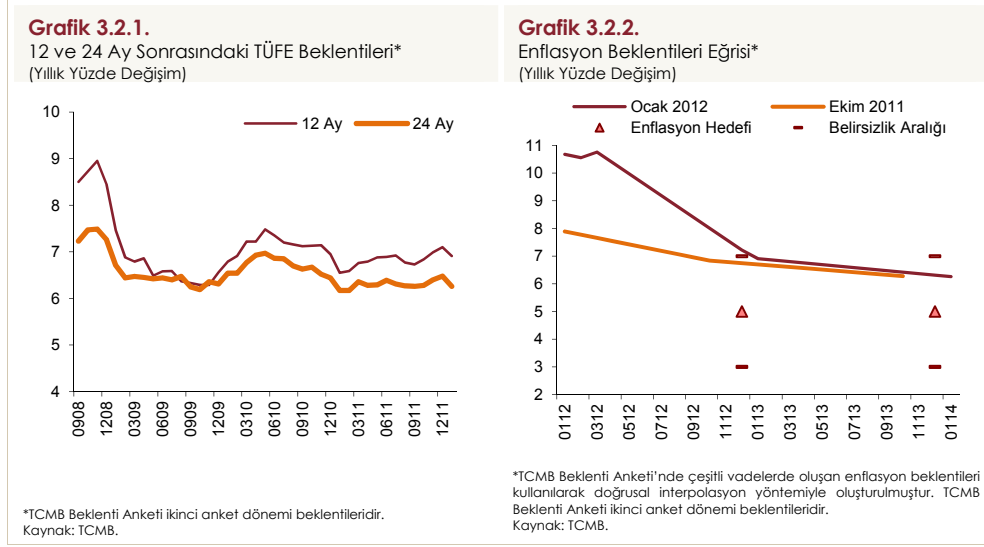
	2010		2011			
	IV	Yıllık	I	II	III	IV
ÜFE	2,21	8,87	5,40	0,77	3,31	3,28
Tarım	0,26	14,52	5,84	-1,73	-6,03	13,09
Bitkisel, Meyve ve Sebze Ürünleri	-3,17	9,20	6,81	-2,67	-9,84	17,18
Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünler	8,21	29,85	-1,26	-0,39	2,68	5,51
Sanayi	2,64	7,71	5,31	1,30	5,24	1,48
Madencilik	0,95	7,11	9,70	1,08	4,94	2,93
İmalat	2,86	6,62	6,27	1,98	4,98	0,72
Petrol Ürünleri Hariç İmalat	2,20	5,92	5,55	1,95	4,67	0,70
Petrol ve Ana Metal Ürünleri Hariç İmalat	1,90	3,98	4,85	1,53	4,12	1,39
Elektrik, Gaz ve Su	1,32	18,68	-4,08	-4,73	7,89	7,91

Kaynak: TÜİK, TCMB.

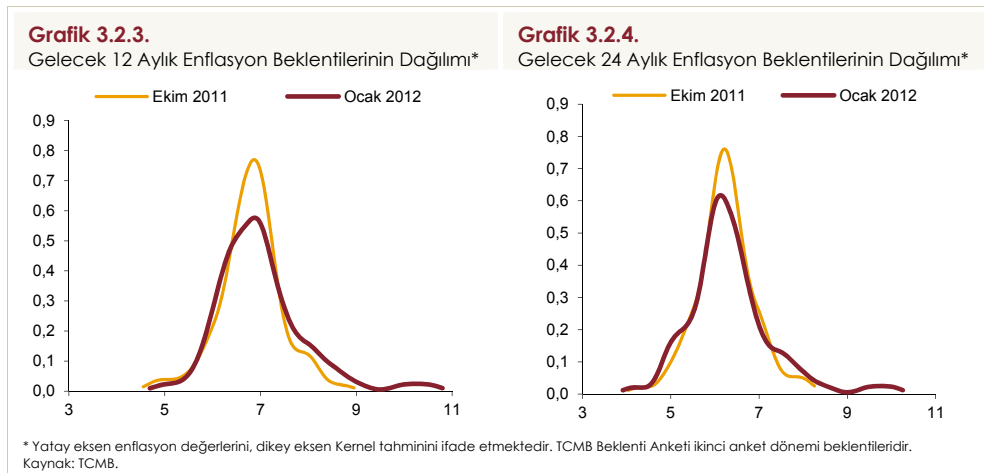
3.2. Beklentiler

2011 yılı ilk üç çeyreğinde görece yatay seyreden yılsonuna ilişkin enflasyon beklentileri, yılın son çeyreğinde yıllık tüketici enflasyonundaki yükselişe birlikte belirgin bir artış göstermiştir. Ancak 2012 yılı başında orta vadeli beklentiler, enflasyondaki mevcut yüksek seyre karşın tekrar 2011 yılı üçüncü çeyreğindeki seviyelerine gerilemiştir (Grafik 3.2.1). Bu düzeltmede TCMB

tarafından uygulanan ek parasal sıkılaştırmanın ve beklentilerde bozulmaya izin verilmeyeceğine dair yapılan vurgunun etkili olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, yakın döneme ilişkin beklentiler bir önceki çeyreğe kıyasla önemli oranda artmıştır (Grafik 3.2.2). Mevcut durumda, enflasyon beklentileri 2012 ve 2013 yıl sonları için belirlenen yüzde 5 düzeyindeki hedefin ima ettiği değerlerin üzerinde seyretmeye devam etmektedir.

Bu dönemde, katılımcıların hem gelecek 12 hem de 24 ay sonrası için enflasyon beklentileri arasındaki uyum Ekim ayına kıyasla belirgin bir oranda azalmıştır (Grafik 3.2.3 ve Grafik 3.2.4).

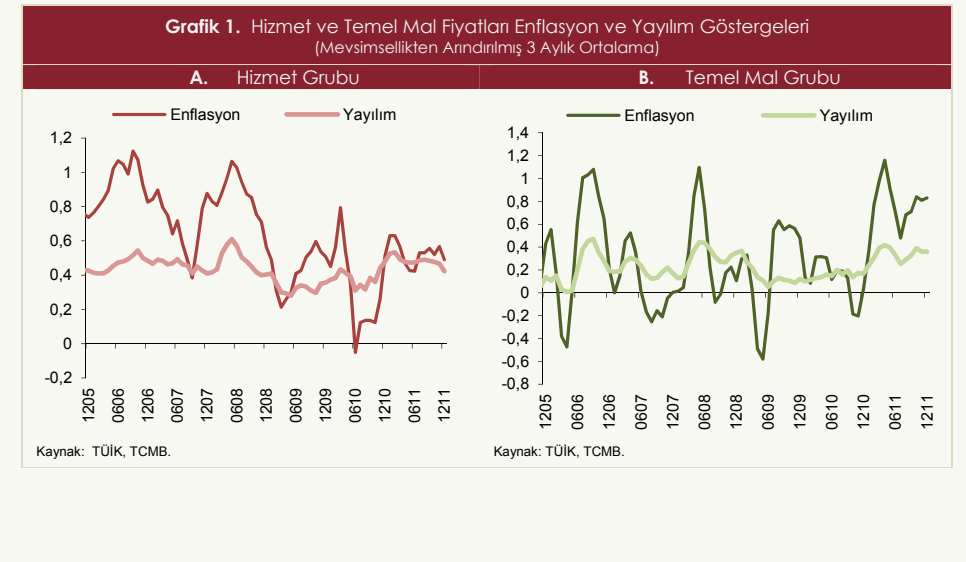

Kutu
3.1

Enflasyon Ana Eğiliminin Temel Bileşenler Analiziyle İncelenmesi

Temel enflasyon gelişmelerini belirli bir dönemdeki fiyatların ortalama değişim oranını ve ürünlerin ne kadarının fiyatının değiştiğini ifade eden farklı toplulaştırılmış endeksler vasıtasıyla takip etmek mümkündür. Fiyatların ortalama değişim oranları enflasyon oranını ifade etmektedir. Yayılım endeksi ise belirli bir sepetteki ürünlerin fiyat değişim sıklığını fiyatları artan ürünlerin oranının fiyatları azalan ürünlerin oranından çıkarılmasıyla ölçmektedir. Bu kutuda fiyat değişimleriyle ilgili dinamiklere ilişkin iki farklı görünüm sunan bu göstergeler kullanılarak temel mal ve hizmet grupları için enflasyon dinamiklerinin temel bileşenleri incelenecektir.²

Ürün bazında yapılan çalışmalar Türkiye'de ortalama fiyat değişimlerinin mutlak değer olarak büyük olduğunu ve fiyat değişimlerinin sıklıkla gözlemlendiğini, öte yandan fiyat azalışlarının artışlar gibi sık olarak gözlemlendiğini ortaya koymaktadır.³ Fiyatlama davranışlarının oldukça esnek ve değişim sıklığının zamana göre farklılık gösterdiği bir ekonomide fiyat değişimlerinin büyüklük boyutu, zaman zaman temel enflasyon dinamiklerine ilişkin net bir görünüm elde edilmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle enflasyon eğilimi değerlendirilirken temel enflasyon oranı dışında yayılım endekslerinden de yararlanılmaktadır. Yayılım endeksindeki artış (azalış) fiyatı artan ürünlerin oranındaki artışı (azalışı) veya fiyatı azalan ürünlerin oranındaki azalışı (artışı) göstermektedir. Mevsimsellikten arındırılarak takip edilen iki gösterge temel mal ve hizmet grupları için Grafik 1'de sunulmuştur.

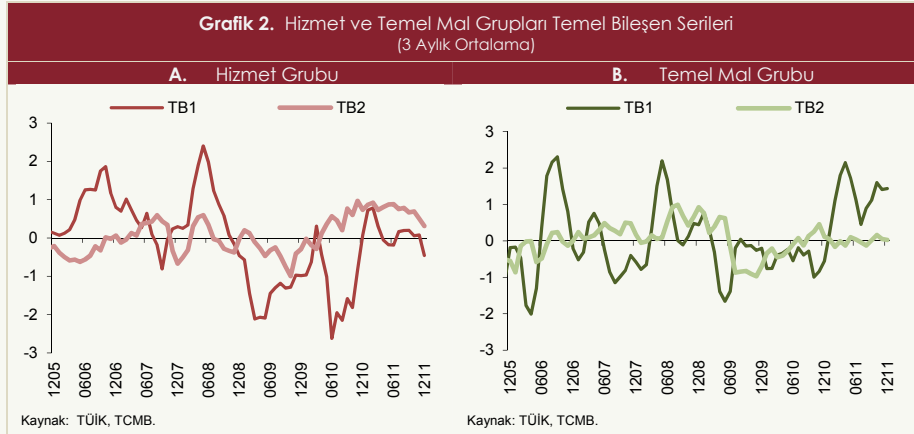

² Bu kutuya konu olan analiz daha ayrıntılı olarak Sevinç (2012)'de sunulmaktadır.

³ Detaylı bilgi için bkz. Özmen ve Sevinç (2011).

Fiyat değişim büyüklüğü ve sıklığı her ne kadar enflasyonun iki farklı boyutuna ışık tutsa da, Grafik 1'in de işaret ettiği gibi bu iki boyut birbiriyle ilişki içindedir. Başka bir deyişle, fiyatların ortalama değişim büyüklüğü arttıkça yayılım endeksi de artış eğilimine girmektedir. Ne az sayıdaki ürüne ait yüksek oranlı fiyat artışları, ne de genele yayılmış olsa da oldukça düşük oranda kalan artışlar gerçek anlamda enflasyonist bir eğilimi ifade edebilir. Diğer bir ifadeyle, mevsimsel etkiler dışlandığında, ancak hem şiddet hem de etki alanı olarak orantı gösteren fiyat artışları enflasyonist eğilimlerin derecesine net bir bilgi sağlamaktadır.

Enflasyon ve yayılım arasındaki ilişkinin temel enflasyon eğilimi bakımından ima ettiği bilgiyi en az kayıpla taşıyabilen bir gösterge türetilmesi önem taşımaktadır. Temel bileşenler analizi bu iki seri arasındaki ortak hareketi gözeten bir değişken sunabilmektedir. Enflasyon ve yayılım endekslerini içeren temel bileşenler analizi sonucunda elde edilen birinci temel bileşen (TB1) şokun şiddet-etki alanı ilişkisini içeren bir gösterge sunmaktadır.

Temel bileşen serileri hizmet ve temel mal grupları için Grafik 2'de sunulmuştur. Buna göre, TB1 serileri son dönemde hizmet ve temel mal grupları için enflasyonist baskıların ayrıştığına işaret etmektedir. Temel mal grubunda son dönemdeki döviz kuru şoklarının etkisi net olarak izlenmektedir. Ayrıca önceki dönemler incelendiğinde döviz kuru şoklarının şiddet-etki alanı düzleminde güçlü bir sinyal oluşturduğu, buna bağlı olarak temel mal grubu enflasyonunda kur kaynaklı ve kısa süreli çıkışlar gözlemlendiği söylenebilir. Diğer taraftan, hizmet fiyatları üzerindeki enflasyonist baskıların 2011 yılı ortalarından itibaren belirgin olarak zayıfladığı şiddet-etki alanı temel bileşeni tarafından teyid edilmektedir. Geçmiş dönemlerle kıyaslandığında, enflasyonist baskıların hizmet grubunda oldukça düşük düzeyde olduğu, temel mal grubunda ise son iki aydaki sınırlı gerilemeye karşın yüksek seviyelerde gerçekleştiği gözlenmektedir. 2011 yılı genelinde ise temel mal grubundaki enflasyonist baskıların tarihi yüksek seviyelerde gerçekleştiği not edilmelidir.

Birinci temel bileşen enflasyon ve yayılım göstergesi arasındaki ilişkiyi gösterirken (bu ilişki değişkenler arasındaki değişkenliğin yaklaşık yüzde 80'ini açıklamaktadır), ikinci temel bileşen bu ilişki dışında kalan değişkenliği temsil etmektedir. Buna göre, TB2 verili bir ay için yayılım endeksiyle doğru, enflasyonla ters orantılı bir ölçü sunmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, TB2 enflasyon oranına göre düzeltilmiş fiyat artışlarının yayılımını takip eden bir gösterge olarak yorumlanabilir. Enflasyonist baskının takibinde ikinci dereceden kabul edilebilecek bir gösterge olan TB2 sektörel fiyat şoklarının veya ikincil etkilerin yayılım üzerindeki etkisine işaret etmektedir. Bu endeks yalnızca yayılım endeksine bakılarak fark edilmesi güç bir bilgiyi içermektedir.

Analizin bu yanı da kullanıldığında hizmet grubunda ikincil yayılım etkilerinin iktisadi faaliyetteki toparlanmanın hız kazanmasıyla birlikte yükseldiği ve 2011 yılı ile birlikte yüksek düzeylere ulaştığı gözlenmektedir. Ancak, son dönem gelişmeleriyle söz konusu etki bir miktar gerilemiştir (Grafik 2). TB2'deki artış firmalara özgü fiyat şoklarının arttığına işaret edebileceği gibi, hizmet fiyatlarının kriz sonrası dönemde artış yönünde daha esnek (fiyat artış oranlarıyla kıyaslandığında daha sık fiyatlamamanın yapıldığı) bir yapı içerisinde olduğunu da gösterebilir. İkinci yorum hizmet fiyatlarının yakın dönemde gözlenen enflasyonist baskılara karşı sunduğu olumlu direnç ile uyum arz etmektedir. Buna karşın, temel mal grubunda ikincil yayılım etkileri son dönemde gerek hizmet grubuna, gerekse önceki dönemlere kıyasla oldukça düşük düzeyde seyretmiştir. Bu durum TB1'deki keskin yükselişle birlikte değerlendirildiğinde, döviz kuru şoklarının yol açtığı fiyat değişimlerinin ikincil etkilerinin sınırlı kaldığı şeklinde ifade edilebilir.

Sonuç olarak, son dönemde gözlenen görelî fiyat hareketleri hizmet grubunda enflasyonist bir baskı oluşturmadığı gibi, ikincil yayılım göstergelerinde son dönemde aksine bir gerileme kaydedilmiştir. Temel mal grubuna ilişkin göstergeler ise döviz kuruna ilişkin şokların henüz ikincil yayılım etkilerine yol açmadığını doğrulamaktadır. Bu çerçevede, söz konusu şokların önümüzdeki dönemde geri alınmasıyla birlikte birikimli etkilerin tüketici fiyatları üzerindeki yansımaları asgari düzeyde kalırken, enflasyonist baskılar hızla gerileyebilecektir.

Kaynakça

Özmen, M. U. ve O. Sevinç (2011), "Türkiye'de Mikro Verilerle Fiyat Katılığı", TCMB Çalışma Tebliği, No. 11/25.

Sevinç, O. (2012), "Enflasyon Ana Eğiliminin Temel Bileşenler Analiziyle İncelenmesi", TCMB Ekonomi Notları, Yayımlanma aşamasında.

